

članku pa bomo orisali, kako se je ta junaški in pravični boj žalostno končal in položaj kmetov še poslabšal.

O narodni pesmi

V članku, v katerem smo razpravljali o duhovni kulturi, smo označili umetnost kot njen poglaviti sestavni del. V proizvodih umetnosti je dajal že človek na prvotni stopnji omike duška svojemu prirojenemu zmislu po lepoti. Pri tem pripada pesništvu izredno važna vloga. V pesmi je izražal narod svoje veselje in svojo žalost, ljubezen in srd, hrepenenje in upanje; v njej je pel hvalo božanstvu ter se spominjal junaških del svojih prednikov in se navduševal za borbo proti sovražnikom.

Vedno in povsod so živeli med narodom tudi pesniki — glasniki narodne duše. Tudi v času, ko je moral narod bojevati hud boj za svoj obstanek, tako na primer v onih trdih in krvavih časih, ko je Slovence pestil in davil krvoločni Turek, tudi v takih časih je občutil preprost človek potrebo po pesmi; še več, v takih časih je narodna pesem še krepkeje zaživela ter postala glasnica trpljenja, budnica novega upanja ter priča nezlomljive vere v zmago pravice in svobode.

Poizkusimo izluščiti bistvo narodne pesmi! Če govorimo o narodni pesmi, mislimo navadno na razliko med narodno in umetno pesmijo. Tako pravimo, da je pesem, ki poje, kako je kralj Matjaž rešil kraljico Alenčico iz turške sužnosti, narodna pesem; o pesmi pa, v kateri opeva Prešeren muke in trpljenje nezakonske matere, pravimo, da je umetna pesem. Kje je torej razlika med tema dvema pesmima? O pesmi «Nezakonska mati» vemo, da jo je zložil pesnik Prešeren, pesmi «Kralj Matjaž reši Alenčico iz turške sužnosti» pa ne poznamo pesnika; neznano nam je, kdo in kdaj jo je zložil. To je pa le vnanja razlika. Bistvo leži globlje.

Narodne pesmi ni morda zložil narod, ker narod ne zлага in ne more zlagati pesmi. Kot je zložil «Nezakonsko mater» en sam pesnik, Prešeren, tako je zapel tudi vsako narodno pesem en sam pesnik, ki ga lahko imenujemo narodnega pesnika. Ta pesnik se pa po svoji izobrazbi, po mišljenju in čuvstvanju ni prav nič ločil od ljudi, med katerimi je živel; imel je te en dar več kakor njegovi sovrstniki: bil je pesnik in kot tak glasnik čuvstev, mišljenja in stremljenja postalega naroda.

Z narodno pesmijo je nastal tudi napev, po katerem je narodni pevec zapel pesem najprej ožjemu krogu poslušalcev, morda pozimi na preji ali pri počitku po skupnem delu na polju, morda v veseli družbi, pri ženitovanju itd. Pesem ni bila nikjer zapisana, saj narodni pesnik ni znal pisati. Če je ugajala poslušalcem, so jo za njim peli in ponavljali in kmalu jo je poznala vsa vas. Tak narodni pevec je prišel tudi v sosednja sela, kjer je naprej širil svojo pesem. Za njim pa so jo z večjimi ali manjšimi izpremembami peli tudi drugi. Tako se je pesem po ustnem izročilu širila iz kraja v kraj ter prišla tudi na potomee, postala je vobče znana in tako v pravem pomenu narodna.

Tako smo prodrli do bistva narodne pesmi, o kateri zdaj lahko rečemo: Kakor umetno, tako je tudi narodno pesem zložil en sam pesnik, in sicer z napevom, po katerem jo je zapel svojim poslušalcem. Če je bila zapeta pesem taka, da se je prilegala čuvstvanju in mišljenju vsega naroda, si jo je ta zapomnil in jo sprejel za svojo, s čimer je postala zares narodna.

Kaj opevajo naše narodne pesmi? Ze iz bistva stvari same izvira, da je moglo dati snov za narodno pesem to, kar je narod v prvi vrsti zanimalo. Če se pri tem omejimo na narodno pripovedno pesem, moramo reči, da je moral narodni pevec opevati take splošno znane dogodke, ki so zadevali ves narod in ki tvorijo njegovo zgodovino. V junaški narodni pesmi je mogel pesnik opevati boje, v katerih se je proslavil marsikateri junak, boreč se proti sovražniku, ki je ogrožal svobodo vsega naroda.

Med dogodke, ki so najgloblje segli v usodo Slovenskega naroda in ki so vzvalovili vse plasti,

spadajo turški boji, spada junaška doba 15. stoletja, ko so morali Slovenci pretrpeti toliko nepopisnega gorja pred divjimi Turki. V tem stoletju so prihrumeli Turki skoraj vsako leto, marsikatero leto celo po večkrat, v slovenske pokrajine, koder so ropali, požigali in odganjali v sužnost ujete kristjane. Slovenci so morali braniti pred krvoločniki vero in imetje, pri čemer so bili navezani večinoma sami nase, ker jim država ni prav nič pomagala. Zato smemo po pravici imenovati to dobo junaško dobo slovenskega naroda, ki je našla svoj izraz tudi v narodnih pesmih.

Na podlagi povedanega se ne bomo čudili, da opeva večina naših narodnih junaških pesmi boje s Turki, ker so ti dogodki razgibali ves narod. Tako je postal junak slovenske narodne pesmi kralj Matjaž, v katerem opeva in slavi narodni pevec junaštvo vsega naroda, ki je moral v tej dobi pretrpeti hudo preizkušnjo.

Nbroj je narodnih pesmi, ki so nastale v dobi, ko so bili Slovenci še nepismeni. Te pesmi so nam glasna priča, da je narod tudi takrat živel kulturno življenje, da mu nista bila dosti le jed in pijača, da je potreboval tudi duševne hrane, ki mu je dajala moč, da je vzdržal na svoji zemlji, za katero se je boril s tolikim junaštvom in samozatajevanjem.

IZ POPOTNIKOVE TORBE

Mlaj v Beli Krajini

Talčji vrh, koncem aprila.

Belokranjci proslavijo mesec maj s tem, da postavijo v sredi svoje vasi nebotično smreko, ki ima okleščene veje ter obeljeno deblo; puste ji le kake 3 m visok vrh z vsemi vejami. Če ne dobe prav visoke smreke, jo sestavijo iz dveh, spojni del pa močno okučejo z železjem. V vrh pripnejo tudi trobojnico, pod veje pa obesijo tri vence, spletene iz smrečevja. Da venci lepše stoje, dajo za ogrodje kaj radi zelene obroče, ki pa, seveda, niso vidni. Venci so od vrha proti zemlji sorazmerno vedno večji po obsegu. Med smrečevje opletejo pisane trakove in rože, katere so naredile deklice iz papirja. Včasih vidiš plapolati tudi tu in tam kako zastavico.

Dviganje smreke zahteva precej napora, ker je smreka velika, saj vas z najvišjo smreko odnese prvenstvo. Ko smreka že svobodno stoji, se sprimejo pod njo trije fantje tako, da je deblo v sredi, zaplešejo okoli kolo trikrat naprej, trikrat nazaj ter pojo:

Smreka, smreka visoka,
visoka do neba
u našem selu zrasla je,
zrasla kao treba.

Hrasti so ozeleneli in z njihovim zelenjem je prispela grlica z juga, od «vezma» (velike noči) sem pa kuka že kukavica in slavček jo je primahal ob istem času, najprvo samci, za teden dni pa samice, in to naravnost v letošnji grm, kjer sta gnezdila. Noč leži nad poljano, slavček drobi vse do druge ali celo tretje ure zjutraj svoje pesmice. Fantje, ki stražijo mlaj ponoči, so si razpeli šotor ali pa se v kakem bližnjem seniku razgovarjajo, streljajo v zrak, vriskajo in tudi pojo, najraje naslednjo:

Haj, haj,
dunjadaj,
prošel zelen je Juraj,
za Jurajem došel maj.
Haj, haj,
dunjadaj!

U polje išli smo po smreko
kakor bi po žutu beko...
Smreka u selu je naš «maj»
hajli, hajli, dunjadaj.

V starih časih je bil postavljen mlaj sredi vsake vasi, zato ga niso čuvali. Šele sedaj, ko ga postavijo v kaki vasi, ga morajo čuvati, da jim ga ne podro iz dotične vasi, kjer ga niso postavili.

Ako je v vasi manj fantičev, stražijo do polnoči deklič, ki bi ob najmanjšem sumu alarmi-

rali vso vas. Ako bi jim podrl drugovaščani mlaj, bi bilo to stražarjem v največji zasmeh. Mlaj stražijo vsako noč od prve do zadnje noči v mesecu maju. Podnevi ga navadno ne požagajo, ker se jim zdi to pod častjo.

Proti požaganju je fantovska iznajdljivost že iznašla razna sredstva: v Rodinah okujejo mlajevo deblo kake 3 m visoko s pločevino; na Suhoru ga ovijejo nagosto z debelo žico, katero bi pogledala žaga kaj postrani; v Petrovi vasi so napeljali okoli mlaja daleč okoli žico, na koncu pa obesili zvonec; če bi se kdo zadel v temni noči, bi precej zazvonilo. Fantje iz Talčjega vrha pa privežejo k mlaju psa, ki je najzvestejši čuvaj vasi, in ta dá precej znamenje, če bi se hotel kdo približati. Manjše mlaje še posebno radi požagajo ali celo posekajo ter jih zavlečejo, če je le čas, na kako hruskovo drevo.

No, upamo, da se to ne bo zgodilo našim zvestim stražarjem in da bodo častno pozdravili s stoječim mlajem še prvi junij!

Albin Čebular.

Prekmurje zapušča klerikalce

Beltinci, koncem aprila.

Borba poslancev KDK za pravice prečanov je našla tudi med prekmurskim narodom pravilno razumevanje. Odprle so se oči že velikemu številu pristašev iz vrst SLS, ki so bili do sedaj velika opora svojih voditeljev in so še pri zadnjih skupščinskih volitvah dali svoje kroglice zanje, v upanju, da jim bodo ti gospodje zato, ker so se zvezali z radikali, edini mogli olajšati težka bremena. Vse obljube poslancev SLS posebno v Prekmurju, so ostale samo obljube in nič čudno, če so volilci ogorčeni nad klerikalno politiko. Vidijo pač, da Kleklove «Novine» teden za tednom pišejo o uspehih svojih poslancev, a teh uspehov nihče ne vidi.

Edini uspeh, katerega «Novine» s ponosom lahko beležijo, je ta, da so «Novine» dosegle rekord blatenja svojih nasprotnikov. Prav ti izbruhi in napadi na žerjavovce in radičevce so zavrnili volilce od SLS.

Začela se je pri nas tudi čvrsta agitacija za ustanovitev skupne fronte vseh naprednih strank. V to svrhu sta bila že dva sestanka pristašev SDS in HSS, na katerih se je soglasno ugotovila potreba skupnega dela proti skupnim nasprotnikom, klerikalcem in radikalom. Izvoljen je tudi že pripravljalni odbor, ki ima nalog, podvzeti potrebno agitacijo med narodom.

Naše geslo je: vztrajati v borbi ramo ob rami z izmozganim narodom, ubogega davkoplačevalca pa pravilno poučiti, komu se ima zahvaliti za vse zlo neenakosti v državi. Borbe se ne bojimo, ker smo trdno prepričani, da hodimo po pravi poti in je le potrebno pravilno razumevanje s strani naroda o našem delu.

Obračamo se z zaupanjem na narod, da nam pomore izvojevati pravice, katere nam gredo. Vedeti moraš, ubogi davkoplačevalec, da nam preti še hujše, če kmalu ne stopiš v naše vrste in nam pomoreš vreči vse okrutnike, ki slabo gospodarijo s tvojim denarjem. Naj vedo poslanci SLS, da jim nisi dal kroglic zato, da v Beogradu slepo glasujejo za radikalsko, nikdar polno malho.

Na shodih, ki se bosta vršila v Beltincih in Dobrovniku v najkrajšem času, naj nastopijo govorniki obeh strank, da bo narod čul in vedel, kako globoka je vzajemost vseh, ki se danes skupno borijo za ljudske pravice.

ZANIMIVOSTI

× Preiskava o atentatu na italijanskega kralja še ni končana. Zanimivo je, da fašisti o preiskavi nočejo dati nikakih obvestil. Vse kaže, da je prvotna domneva, da so pri atentatu sodelovali sami fašisti, utemeljena. O tem pričajo poročila inozemskih listov, ki očitajo fašistom, da je bil atentat delo njihovih rok. Preiskava,